

РОЗДІЛ II

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ
ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.18

Габовда Анжеліка Міланівна,
старший викладач,Товканець Ганна Васильівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Мукачівський державний університет, м. МукачевоОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ
ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

В статті обґрунтовано особливості впливу освітньо-виховного середовища університету на формування професійної культури майбутнього фахівця. Чинники впливу освітньо-виховного середовища ВНЗ на формування особистості майбутніх спеціалістів: створення еталону суспільного життя, активне піднесення ролі соціально-виховних впливів на формування особистості студента в межах ВНЗ; конструктивність соціокультурного оточення; активізація виховної роботи. Виявлено основні напрями професійного виховання: створення у ВНЗ середовища культуровідповідності; забезпечення умов для всебічного самовираження студента та викладача в конструктивній соціально корисній діяльності; стимулювання різноаспектної педагогічної взаємодії викладачів і студентів у різних видах спільної діяльності.

Ключові слова: освітньо-виховне середовище, вищий навчальний заклад, професійна культура.

Постановка проблеми. Радикальні соціальні, політичні та економічні зміни в країні і світі зачіпають і ускладнюють умови суспільного життя кожної людини, змінюють соціокультурну ситуацію, яка впливає на становлення і розвиток особистості. Особливо це важливо для сучасної вищої школи, яка істотно змінюється у освітньому середовищі, і в загальному вигляді визначається як психолого-педагогічна реальність, яка містить спеціально організовані умови для формування особистості, а також можливості для розвитку, включені в соціальне і просторово-предметне оточення, і яке традиційно розглядають як чинник освіти, що забезпечує педагогічні умови рівноваги досвіду взаємодії студента із зовнішнім світом і внутрішнім середовищем. Як соціокультурний феномен освітнє середовище пов'язане з такими поняттями, як система соціальних цінностей і норм, що формуються в освітній діяльності суспільства. В університетському середовищі створюються умови не тільки для розвитку професійної культури фахівців, але і для гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості, соціалізації, формування моральних орієнтацій та образів-ідеалів особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що для проектування освітньо-виховного середовища університету є досить розроблена теоретична база. Вплив середовища на формування особистості, актуалізацію творчого потенціалу особистості вихованця безпосередньо створенням педагогічного середовища розглядали Ш. Амонашвілі, А. Анохін, А. Гельмонт, В. Семенов. Роль навколишнього середовища у становленні особистості людини з'ясували В. Афанасьєв, Т. Івошина, В. Рубцов, Г. Тараскіна, О. Ярошинська, В. Ясвін та ін. Науковці відзначають, що як педагогічний чинник освітнє середовище забезпечує всім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей, пов'язаних із задоволенням потреб і трансформацією цих потреб в життєві цінності, що актуалізує процес особистісного саморозвитку. Його психологічною сутністю є сукупність діяльнісних і комунікативних актів і взаємин учасників навчально-виховного процесу [5, с. 122]. На думку В. Ясвіна, освітнє середовище – це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні. Найчастіше, коли йдеться про освітнє середовище, мається на увазі конкретне оточення будь-якого навчального закладу [8, с. 88]. У розумінні В. Рубцова і Т. Івошиної, освітнє середовище – це така спільність, яка характеризується: а) взаємодією суб'єктів освіти між собою; б)

процесами взаєморозуміння, комунікації, рефлексії; в) історико-культурним компонентом [5, с. 127]. В. Слободчиков вважає, що навколишнє середовище, що розуміється як сукупність умов і обставин для освіти, не існує як що-небудь однозначне і дане заздалегідь. Середовище починається там, де відбувається взаємодія осіб, де вони спільно починають його проектувати й будувати як предмет і ресурс своєї спільної діяльності та де між суб'єктами освіти починають встановлюватися певні зв'язки і відносини [7, с. 53].

Становлення особистості визначає не тільки виховний процес, спеціально організований в освітній установі – на формування особистості потужний вплив робить навколишнє середовище: громадські, матеріальні і духовні умови (макросередовище і мікросередовище), в яких живе і розвивається людина. Педагогізація даного середовища є однією з найважливіших умов формування виховних впливів на особистість того, хто навчається, створення умов для його особистісно-професійного становлення і самореалізації.

Мета статті: обґрунтувати особливості впливу освітньо-виховного середовища університету на формування професійної культури майбутнього фахівця

Результати дослідження. Освітнє середовище можна визначити, як психолого-педагогічну реальність, яка містить спеціально організовані умови для формування особистості, а також можливості для розвитку, включені в соціальне і просторово-предметне оточення, сутністю якої є сукупність особистісних особливостей і специфіки взаємодії учасників освітнього процесу, особливості змісту освіти в єдності матеріально-предметного змісту і способу його засвоєння [3, с. 29]. Освітнє середовище становить основу життєздатності будь-якого вищого навчального закладу. У ньому формуються умови для виховання та формування особистості, для створення захищеності і задоволеності основних потреб усіх учасників освітнього процесу, для їх професійного розвитку. Вузівське співтовариство, об'єднане спільними цінностями, прагненнями, людськими відносинами, творчими справами створює виховне середовище. Між особистістю та освітньо-виховним середовищем ВНЗ існує складна взаємодія, яка по-різному впливає на думки, почуття та вчинки молодих людей: викликає неоднозначну реакцію на одну й ту саму ситуацію чи подію (наприклад, у ставленні до вибору навчальних дисциплін для вивчення), коли люди змінюють свої ситуації (під час навчання виникає мотивація оволодіння професією) або ситуації змінюють

людей (одна і та ж людина була б дещо іншою особистістю після навчання у медичному університеті чи педагогічному університеті).

У контексті нашого дослідження ми здійснили спробу визначити основні чинники впливу освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу – Мукачівського державного університету – на становлення особистості майбутніх фахівців. Ми виходили з тих міркувань, що будь-яка освітня система, яка формує особистість лише через інформаційний канал, виключно шляхом усвідомлення, у своїй основі не спроможна забезпечити всебічно-повноцінного розвитку людини [8]. Тому першим чинником впливу освітньо-виховного середовища ВНЗ на формування особистості майбутніх спеціалістів ми визначили створення еталону суспільного життя, активне піднесення ролі соціально-виховних впливів на формування особистості студента в межах ВНЗ. У зв'язку з цим організація освітньо-виховного ВНЗ спрямована, перш за все, на успішну соціально-психологічну, дидактичну та особистісно-психологічну адаптацію молоді, підвищення рівня навчальної активності, набуття студентами навичок майбутньої професійної діяльності, формування здорового способу життя, вироблення активної громадської позиції відносно суспільних явищ і життя в цілому.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що чинником впливу освітньо-виховного університетського середовища є конструктивність соціокультурного оточення. Головним завданням педагогів системи вищої школи, на думку В. Лугового, є мінімізація деструктивної дії на особистість проявів стихійного буденного життя [3]. У контексті вимог Болонського процесу ВНЗ повинен гарантувати випереджальне спрямування освітніх програм на досягнення повної адекватності змісту і організації освітньо-виховного процесу освітнім, культурним, духовним, матеріальним запитам сучасного студентства. До ВНЗ студент приходить з вагомим багажем знань і умінь, системою очікувань і настанов стосовно майбутньої сфери професійної діяльності, які сформовані протягом усього попереднього періоду життя під час взаємодії з різними освітньо-виховними та соціальними інститутами (сім'я, дитячий садок, організація, гурток тощо). Хоча процес підготовки майбутнього фахівця у ВНЗ здійснюється на основі науково обґрунтованої освітньо-кваліфікаційної характеристики (теоретичної моделі) фахівця, потрібно також враховувати і життєвий досвід студента, допомагати йому теоретично і практично осягнути парадигму обраної професії та у зв'язку з цим внести корективи у власні розрізнені уявлення про свою майбутню професійну діяльність і життєві цілі й цінності в цілому.

Виховна робота, як вагомий складник освітньо-виховного середовища ВНЗ, передбачає: розвиток особистості студента як суб'єкта власного життя; створення умов для самореалізації, самовираження і прояву творчих здібностей і нахилів кожного студента факультету; формування професійних якостей майбутніх фахівців через залучення до різних видів діяльності (дозвілленої, художньо-творчої, спортивної, суспільно-корисної тощо); формування активної позиції кожного студента у громадському житті факультету, університету, держави.

До основних складових цілісної системи освітньо-виховного середовища факультетів входить: наукова розробка цілісної системи виховної роботи зі студентами на засадах співробітництва, особистісно-діяльнісного підходу; співпраця з органами студентського самоврядування факультету; співпраця з громадськими та державними організаціями й установами, робота гуртків, студій, клубів за інтересами; робота в гуртожитках; співпраця зі студентською профспілкою; утвердження традицій університету та пошук інновацій.

Серед останніх хочеться відмітити імпрезу та діяльність Студентського будинку моди як важливу форму роботи по формуванню у студентської молоді професійних якостей.

Імпреза – комплексна, колективна, тематична форма організації добродійної діяльності студентів, викладачів, співробітників факультету, присвячена актуальній соціально-педагогічній проблемі та шляхам її вирішення засобами художньо-

творчої діяльності. Проводиться спільно із центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, службами у справах сім'ї та іншими соціально-педагогічними закладами. Наприклад, до роботи в благодійних заходах понад 50 % студентів гуманітарного та педагогічного факультетів, зокрема студентів I курсу задіяно в Мукачівському державному університеті. Така форма роботи забезпечує можливість її учасникам проявити свої здібності, розкрити творчий потенціал, надати можливість у доброзичливому, професійному колі віддячити колегам і партнерам за співпрацю, реально підтримати тих, хто потребує допомоги (дітей-сиріт, студентські сім'ї, творчо обдаровану молодь або конкретний заклад для дітей та молоді). Це дає підстави розглядати виховну роботу зі студентством як важливу складову цілісної системи освітньо-виховного простору ВНЗ через особистісне зростання і колективне становлення. В умовах студентського життя зростає роль студента як суб'єкта педагогічного процесу, що вимагає інших підходів до вибору форм і методів його підготовки до життя, до професійної діяльності, до створення умов для його особистісної самореалізації.

Виховання молоді має бути направлено на становлення гуманної особистості з властивим для неї поєднанням вираженої індивідуальності з колективістською спрямованістю, яка характеризується усвідомленням свого громадянського обов'язку, працьовитістю, відповідальністю, професійною та гуманітарною культурою, а також культурою взаємодії з оточуючими людьми. В результаті самовизначення людина вибудовує свою ціннісно-смыслову сферу або суб'єктний простір. У виховній діяльності педагог не передає зразки моральної і духовної культури, а створює, виробляє їх разом зі студентом. Спільний пошук цінностей, норм і законів життя, їх дослідження в конкретних видах діяльності, в спілкуванні і складають зміст виховного процесу.

Таким чином, основними напрямками професійного виховання повинні стати створення у ВНЗ середовища культуровідповідності, забезпечення умов для максимального і всебічного самовираження студента та викладача в конструктивній соціально корисній діяльності, стимулювання різномірної і різноаспектної педагогічної взаємодії викладачів і студентів у різних видах спільної діяльності.

Особлива увага в умовах освітньо-виховного середовища університету приділяється такій організації діяльності, яка б постійно стимулювала майбутніх фахівців до фантазування, конструювання, необхідності проявляти ініціативу, вигадувати, винаходити щось нове та була спрямована на розвиток творчого мислення студентів.

Так, Студентський будинок моди МДУ, який активно працює уже понад 15 років, дає можливість розвитку особистості та використання інноваційних промислових технологій в освітньому процесі за умов партнерства викладача та студента, оскільки на сьогодні змінюється роль викладача в процесі навчання, де головним є не передача інформації, а закріплення механізмів її цільового пошуку, уміння трансформувати навчальну інформацію у вирішення практичних завдань, адміністрування своєї ідеї «під ключ», уміння працювати в команді й активно знаходити креативні рішення проблем, презентувати результати своєї діяльності. СБМ сприяє можливості студентської молоді звикнути до того, що успіх у подальшому житті йде через пошук свого статусного положення, рейтингу соціального престижу в соціальних запитах особистості – молоді повинна у процесі навчання не просто сформувати світогляд, а напрацювати якості, які дозволяють їй виявити свій індивідуальний потенціал за умов конкуренції, тендерів, пошуку власного шляху життєвого успіху в контексті активної участі в демократизації суспільного життя, розвитку ринкових відносин [4].

В контексті діяльності СБМ систематично проводяться творчі конкурси: «Нова мода», «Сезони моди в Мукачеві», «Новий колорит». Один раз на рік, як спільний проект Мукачівського державного університету та Департамент освіти і науки Закарпатської облдержадміністрації, проводиться відкритий творчий захід – конкурс «Майбутній кутюр'є», метою якого є державна підтримка обдарованих дітей та юнацтва, розвиток

творчих, інтелектуальних здібностей учнівської молоді. Завданням конкурсу є пошук юних талантів, здатних до креативного мислення; виявлення та підтримка творчих здібностей у дітей та юнацтва; залучення широкого кола учнівської молоді до мистецтва; надання можливостей дітям та юнацтву використовувати свій творчий та інтелектуальний потенціал; популяризація народних промислів західного регіону України; виховання патріотизму шляхом залучення до творчої роботи.

Не менш актуальним чинником формування професійної культури, наприклад, майбутнього педагога є можливість удосконалення існуючих підходів до організації процесів навчання і виховання. Студенти під час занять намагаються віднайти нові форми і методи роботи з дітьми, незвичайні засоби навчання, які б дозволили підвищити результат. Викладачі намагаються ознайомити майбутніх учителів із сучасними концепціями розвитку школи, ідеями педагогів-новаторів, навчають студентів самостійно проектувати та конструювати навчальні заняття, створювати наукові проекти, захищати їх, відстоювати свої думки [1, с. 24].

Джерелом професійного становлення студента є не лише зміст освітнього процесу у ВНЗ, а і його соціально-професійне оточення, студентська група, ЗМІ, громадські об'єднання студентів тощо. Важливим етапом на цьому шляху виступає адаптація студентів до навчання у вищій школі. Адаптація – це зміна рис характеру, стереотипів поведінки тощо відповідно до нових вимог діяльності, соціальних умов і нового освітньо-виховного середовища. Це входження у нову соціальну позицію і нову систему взаємин. Наприклад, щоб успішно працювати самостійно, як того вимагає вища школа, потрібно мати високий інтелектуальний рівень розвитку, інтелектуальні вміння та навички працювати з літературою. Крім того, необхідно пристосуватися до умов нового навчального закладу, до тих вимог, які ставляться перед студентами, усвідомити свої права і обов'язки, а також пристосуватися до нового соціального оточення (викладачі, однокурсники, сусіди в гуртожитку, соціальна структура міста тощо) та перейти до самостійного життя.

Вступ до ВНЗ і навчання в ньому супроводжується включенням першокурсників в нове для них освітньо-виховне середовище, що є пусковим механізмом процесу адаптації. Успішність адаптації припускає актуалізацію внутрішніх сил та можливостей студентів, їх готовність до подолання різного роду труднощів, що виникають в процесі навчання. У контексті педагогічної взаємодії всіх учасників освітньо-виховного процесу сучасного ВНЗ сутність адаптації студента можна визначити як процес і результат внутрішніх змін, зовнішніх пристосувань та самозмін особистості молоді людини до нових умов життєдіяльності.

У контексті аналізу нашої проблеми адаптація студентів першого курсу до навчання у ВНЗ є актуальною. Так, традиційним у МДУ стало проведення Дня першокурсника, що дозволяє здійснювати ефективно адаптацію студентів I курсу до навчання в умовах вищого навчального закладу та приймати норми корпоративної культури університету. Опитування студентів засвідчує, що участь у такому заході сприяло формуванню в

більшості позитивного ставлення до однокурсників, розуміння університету як колективу, «з'явилося більше наполегливості і витримки у навчанні», впевненості, «змінилися бажання стати вчителем», «після участі у КВН на День першокурсника я зрозуміла, що якщо докласти максимум зусиль то можна чогось досягти у житті».

Найважливішою виховною функцією вищої освіти є стимулювання самовдосконалення людини, її самоперетворення для вирішення завдань, що ускладнюються креативною соціальною практикою коли людина на всіх етапах освіти і соціалізації виступає як самоорганізуючий суб'єкт освітньої та професійної діяльності. При цьому під виховним середовищем ми розуміємо спеціально організоване педагогічне середовище, структуровану систему педагогічних чинників і умов становлення особистості студента. Характерні ознаки даного середовища – його пролонгованість, структурність, взаємозв'язок і взаємозумовленість елементів.

Створення виховного середовища вищого навчального закладу передбачає:

– діагностику навколишнього середовища – виявлення її виховного потенціалу, вивчення потреб і мотивів суб'єктів;

– розробку моделі виховного середовища як чинника особистісно-професійного становлення студентів. Пріоритетним має стати мережеве моделювання виховного середовища, яке передбачає моделювання не стільки поведінки суб'єктів виховного середовища, скільки зв'язків і відносин між ними (причому, кожен із суб'єктів будує з іншими свої зв'язки і відносини, які виходять за межі управлінського впливу проектувальника);

– створення ціннісно-смісловної єдності суб'єктів виховного середовища через вироблення педагогічної концепції, орієнтованої на пріоритети гуманістичного виховання;

– диференціацію колективних суб'єктів виховного середовища, результатом якого є набуття «індивідуального образу» освітньої установи;

– організацію взаємодії різних суб'єктів виховного середовища як основи процесу інтеграції, необхідної для її функціонування;

– створення умов для реалізації студентами, педагогами та іншими учасниками виховного середовища своєї суб'єктної позиції, особистісно-професійного становлення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Освітня установа є основним соціальним інститутом, який забезпечує виховний процес і реальну інтеграцію різних суб'єктів виховання. Особливого значення набуває оновлення змісту і організаційних форм навчання і виховання. Вирішальним чинником у особистісно-професійному становленні студентів виступає осмислення позицій педагога і студента в їх міжособистісному спілкуванні в процесі навчання і виховання. Виховне середовище ВНЗ розглядається при цьому як спільнота, яка сприяє збагаченню змісту і форм виховання, з'єднанню власної активності особистості з організацією різних видів діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі формування корпоративної культури сучасних вищих навчальних закладів та їх ролі в професійному і особистісному зростанні молоді.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Освітнє середовище вищого навчального закладу як впливовий чинник розвитку обдарованості студентів / О.Є. Антонова // Нові технології навчання: Зб. наук. праць. Навчально-виховне середовище та моральність у XXI столітті // Спец. випуск № 62. – Київ-Вінниця: Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, 2010. – С. 24-28.
2. Виховна робота зі студентською молоддю: Навч. посіб. [За заг. ред. Т.Ю. Осипової]. – Одеса: Фенікс, 2006. – 288 с.
3. Луговий В.А. Освіта і соціалізація людини / Соціальна педагогіка і адаптивність особистості: Науково-методичне видання / В.А. Луговий // За ред. В. Слюсаренка. – Суми: Мрія-ЛТД, 1994. – 249 с.
4. Мукачівський державний університет Студентський будинок моди / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msu.edu.ua/sbm/>
5. Рубцов В. В. Проектирование развивающей образовательной среды школы / В. В. Рубцов, Т. Г. Ивошина-М., Изд-во МГППУ. 2002. – с. 272
6. Слободчиков В.И. О понятии образовательной среды в концепции развивающего образования / В.И. Слободчиков. –М.: Экспоцентр РОСС, 2000. – 230 с.

7. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи / Ярошинська Олена Олександрівна // дисертація на здобуття наук. ст. доктора педагогічних наук; спеціальність 13.00.04; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2015. – 544 с.

8. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. - М.: Смысл, 2001. — 365 с.

В статье обоснованы особенности влияния образовательно-воспитательной среды университета на формирование профессиональной культуры будущего специалиста. Факторы влияния образовательно-воспитательной среды вуза на формирование личности будущих специалистов: создание эталона общественной жизни, активное повышение роли социально-воспитательных воздействий на формирование личности студента в пределах вуза; конструктивность социокультурного окружения; активизация воспитательной работы. Выявлены основные направления профессионального воспитания: создание в вузе культуросообразной среды; обеспечение условий для всестороннего самовыражения студента и преподавателя в конструктивной социально полезной деятельности; стимулирование разноаспектного педагогического взаимодействия преподавателей и студентов в различных видах совместной деятельности.

Ключевые слова: образовательно-воспитательная среда, высшее учебное заведение, профессиональная культура.

The peculiarities of the influence of the educational and educational environment of the university on the formation of the professional culture of the future specialist have been substantiated in the article. The scientific approaches and factors of influence on formation of professional culture of future specialists have been analyzed. It has been emphasized that the educational environment forms the basis of the viability of any higher educational institution. It creates the conditions for the education and formation of the individual, to create the security and satisfaction of the basic needs of all participants in the educational process for their professional development. Factors influencing the educational and educational environment of higher educational institutions on the formation of the personality of future specialists are the following: the creation of a standard of social life, the active enhancement of the role of socio-educational effects on the formation of a student's personality within the institution of higher education; constructivism of the socio-cultural environment; activation of educational work. The basic directions of professional education, such as the creation of an environment of cultural correspondence in higher educational establishments; the provision of conditions for maximum and complete self-expression of the student and teacher in constructive socially useful activity; the stimulation of multi-level and multifaceted pedagogical interaction of teachers and students in different types of joint activities have been revealed. The features of educational environment of the Mukachevo state environment have been outlined, such as stimulation of future specialists to fantasy, designing, need to take initiative, invent, invent something new and focus on the development of students' creative thinking; creation of the possibility to search for the status of a student, rating of social prestige in social inquiries of the individual that is young people must not only create a worldview in the process of learning, but develop the qualities that allow them to identify their individual potential in the circumstances of competition, tenders, finding its own way of life success in the context of active participation in the democratization of public life, the development of market relations. It has been concluded that the university is a social institution, which provides the educational process and the real integration of different subjects of education. The decisive factor in the personal and professional formation of students is the understanding of the position of the teacher and the student in their interpersonal communication in the process of education.

Key words: educational environment, higher educational institution, professional culture.

УДК 37.04:065:014[658]

Гігерс Зінаїда Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів

ФОРМУВАННЯ ДІЛОВИТІ ТА ТВОРЧОСТІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розглядається проблема підготовки фахівців економічного профілю – ділових людей, виховання їх духовності, формування морально-психологічного прагнення до самовдосконалення, здатності до творчого пошуку і прийняття неординарних рішень.

Ключові слова: діловитість, економічна освіта, психолого-педагогічна підготовка, самовдосконалення, фахівці економічного профілю.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування діловитості та творчості спеціалістів економічного профілю як важливої особливості розвитку фінансово-економічної сфери обумовлена сучасними соціально-економічними трансформаціями. Зростає увага до використання досягнень психолого-педагогічних наук у навчанні сучасних фахівців економіки, бізнесу, підприємництва, банківської діяльності.

У «Концепції розвитку економічної освіти в Україні» наголошується, що головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Професійна підготовка та адаптація сучасних економістів передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворювальних процесів на макро- і мікрорівнях [4, с. 4] у взаємозв'язку з розвитком суспільно-політичних, культурних процесів та в єдності пізнавальних, теоретичних і практичних компонентів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний етап розвитку суспільства – це суспільство знань. За цієї умови важливо, щоб навчання, за твердженням професора Т. Чернігівської,

переходило від «наповнення» особистості знаннями до освіти розуміння значення знань, треба учити опануванню способами поводження з інформацією, оволодінню загальнолюдськими цінностями. На цьому ґрунтується доцільність широкої гуманітарної освіти, можливо, навчати мета-науці, філософії в широкому її розумінні, навчати оперувати набутими знаннями на користь суспільства [10] і, зокрема, необхідність психолого-педагогічної підготовки студентів – майбутніх фахівців економічного профілю. Актуальність даної проблеми відзначають у дослідженнях багато вчених, зокрема, О. Аксьонова, І. Зязюн, В. Козаков, І. Колесникова, В. Кремень, Н. Ничкало, Н. Побірченко, С. Сисоєва, П. Терехов, Г. Товканець, Т. Чернігівська. У дослідженнях звертається увага на такі аспекти, як світова тенденція гуманізації суспільства, психологічні особливості суспільства перехідного періоду, що пригнічує технократизм мислення в суспільстві, фундаменталізація підготовки фахівців для діяльності в системі «людина-людина», реалізація демографічної політики (педагогізація суспільства), вдосконалення професійної підготовки у вищій школі, цілеспрямованість психолого-педагогічної орієнтації [3, с. 37–41].